

„A kora újkori székely társadalom és önkormányzat Erdélyben (1530-1630)” c.
OTKA K 82048 kutatási program
Zárójelentés
2014

Vezető kutató: Balogh Judit egy. docens Miskolci Egyetem

tag: Oborni Teréz tud. főmunkatárs MTA BTK TTI

I. Balogh Judit elkészítette az A székely társadalom átalakulása a 16. század második felében- a 17. század elején című összefoglaló tanulmányát (335413 n).

A székely társadalom történetét több mint 20 éve kutató szerző az OTKA pályázat kutatási ideje alatt tovább folytatta azon kutatásait, amelyeket már korábban megkezdett és eddig elsősorban az udvarhelyszéki periratokat, a Kornis család családi levéltárának anyagát valamint a székely összeírásokat és az Erdélyi Királyi Könyveket dolgozta fel. A székely társadalom kutatásába a modern társadalomtörténeti módszereket is bevonva sikerült új szempontokat is érvényesítenie. Ennek köszönhetően sikerült a korábbi, primor-lófő-közszékely hármasságot túllépve különkülön modellezni a székek társadalmait. Így kiderült, hogy a struktúra hasonlóságai mellett a

székely székek számos tekintetben különböznek, társadalmuk eltérő sajátosságokat mutat. A tanulmány elején a székelység késő-középkori jellemzőit foglalja össze, mindazokat az új kutatási eredményeket is megemlítve, amik az újonnan feltárt források elemzése folyamán születtek. Ilyen például, hogy le kell számolnunk azzal a toposszal, hogy a középkor során a Székelyföld egésze egységesen zárt entitás volt, és nem engedett beköltözőket a szék területére. Valójában volt olyan székely szék, amelynek szinte teljes elitje származott a vármegyéből vagy a szász területekről, ilyen volt Udvarhelyszék, ahol mind a 16. század második felére uralomra jutó homoródszentpáli Kornisok, mind a dersi Petkiek, mind a Gerébek kívülről beköltözők voltak.

A tanulmány természetesen foglalkozik az 1562-es felkeléssel és annak társadalmi összetételével valamint a társadalomra gyakorolt hatásaival is.

Az 1562-es felkelés résztvevőinek a társadalmi elemzése is újabb árnyalatokkal gazdagíthatja a korábbi ismereteinket erről a székely felkelésről. Míg korábban azt a toposzt ismertük róla, hogy a szabadságjogaiban többszörösen megsértett székely közösség ezen jogai megszerzéséért harcolt, addig a valós folyamatokat vizsgálva az is kitűnik, hogy ezt a ténylegesen jelen lévő motivációt az ekkor már erőteljes karrierépítő homoródszentpáli Kornis család remekül igyekezett kihasználni.

Az ekkor a Kornis családot irányító testvérpár két tagja közül Mihály volt az, aki Udvarhelyszéki birtokairól kiindulva erőteljesen elkezdett átterjeszkedni Marosszék területére is. Itt azonban érdekütközésbe került azzal a Mihályfi Tamással, aki, hozzá hasonlóan, szintén nem a Székelyföldről származott. A Kornis család a 16. század közepére elérte, hogy a primorok közé számolják, így az általa vezetett széki hadsereggel a felkelés kereteit felhasználva megtámadta és leromboltatta marosszéki riválisának udvarházát.

A Kornisok kapcsolati hálója ezt a kérdést is a korábbinál mélyebben segít értelmezni tehát.

A felkelést követő segesvári országgyűlés végzése alapvetően kívánták átalakítani a székely társadalom korábbi rendjét. A felbomló társadalmi keretek adta új lehetőségeket a primori réteg

pár családja volt képes a maga javára fordítani. Jelen tanulmányban ezt a szerző a Petki család karrierjén keresztül szemlélteti.

A jelenlegi kutatás során a szerző tovább folytatta a széki periratok elemzését, a tanulmányban a periratok társadalomtörténeti tanulságait is elemzi.

A tanulmány további fejezeteiben részint a speciális székely városi szerveződés társadalmát elemzi Székelyudvarhely társadalmának az elemzése, bemutatása segítségével, ugyanakkor meg kell említenünk, hogy a most összegyűlt források lehetőséget adnak arra is, hogy a közeljövőben megtörténjen Sepsiszentgyörgy társadalmi elemzése az adott szempontok figyelembe vételével.

Az utolsó fejezet a székely társadalomban a megadott időintervallum alatt bekövetkezett változások főbb elemeit, jellemzőit ragadja meg és kívánja bemutatni.

A tanulmány az eddig ismertnél jóval mélyebb és alaposabb képet tud mutatni arról a periódusról, amikor az önálló Erdélyi Fejedelemség kialakulásával párhuzamosan alakult át az archaikus székely társadalom. Fontos eredménye a kutatásnak az is, hogy az egyre alaposabb és egyre több forrást érintő elemzés azt mutatja, hogy a székely társadalom alapvető változásai ellenére is megőrizte a szabadok nagy arányát a székely közösség egészét tekintve. Az összes lustrát összevetve gyakorlatilag nem csökkent a szabadok aránya, a komoly változások elsősorban az elitben mentek végbe valamint a székely városokban, amik széki központból fokozatosan váltak városias jellegű településekké és ahol létrejöttek a városiak megnevezésű társadalmi csoportok is.

II. Elkészült Oborni Teréz a korszak székely kormányzattörténeti kérdéseiről írt tanulmánya, amelynek címe: *Fejezetek a székely önkormányzatiság kora újkori történetéből*. (A tanulmány terjedelme: ~ 230 000 n) A tanulmány bevezető részében a szerző bemutatja a 16. század közepén az állami-politikai keretek átalakulását, amely a székelység számára is sok változással járt, hiszen meg kellett találniuk helyüket az új erdélyi államban. Szintén a bevezetésben került sor a székelység önkormányzatiságával kapcsolatban felmerült kérdések áttekintésére, amelyek közül néhányat a tanulmány próbál megválaszolni.

A korszakot érintő kérdések közül elsőként a székelység, mint rend egészének a társadalomban és az államalkotó nemzetek között elfoglalt helyzetét, az abban bekövetkezett változásokat igyekszik vizsgálat alá venni. Az erdélyi rendiség fogalmának lényegi tartalma a 16. század közepétől a 17. század közepéig terjedő időszakban valamelyest átalakult, de egyúttal megmaradtak archaikus sajátosságai is. Az erdélyi rendi nemzetek (magyarok, székelyek, szászok) időről-időre, általában új fejedelem trónra jutásakor megújították az egymás közötti szövetséget, azaz az uniókat.¹ Ezek a törvénycikkek ily módon a 17. század közepére alaptörvénnyé, az alkotmányosság sarokköveivé váltak, amelyre a fő tisztségviselőknek, sőt olykor az alacsonyabb rangúaknak is ún. uniós esküt kellett tenni. A tanulmány első fejezete tehát a *székelyek rendiségét és közjogi helyzetét* mutatja be az 1562. évi felkelés előtt és követően. A székelység egészének jogrendjét, jogi helyzetét a 16. század elejére már jól ismert és megtartott hagyományok, szokásjog, decretumok és törvénycikkek szabályozták, ám mégis, a rendi jogok összességének leírása hiányt szenvedett, hiszen a

¹ Trócsányi Zsolt: Törvényalkotás az Erdélyi fejedelemségben. Budapest, 2005. 29-36.

székelyek nem rendelkeztek olyasfajta írásos privilégiumlevéllel, mint az erdélyi szászok. A tanulmány rámutat arra, hogy akár az 1499-ben kiadott privilégiumlevél, vagy később I. Ferdinánd és Izabella királyné uralma alatt összeállított jogszokás-gyűjtemények század közepén nehézségeket is okozott az új állam kialakulásánál. A székelység fejedelemség-kori jogszokásait és igazságszolgáltatási rendszerét újabban összegző kötet a jogtörténész Kálnoky Nathalie tollából született,² de e mű sem szentelt figyelmet a Székelyföld egésze korabeli autonómiájának, holott erre vonatkozóan gazdag forrásbázissal rendelkezünk. A 16. században a székely nemzetnek esetenként ki kellett harcolnia azt, hogy egyenrangú rendi nemzetként vehessen részt az országgyűléseken, miközben az ország egészének összetartása szempontjából egyre fontosabbá vált az unió, azaz mindhárom rendi nemzet szövetezése, az ország egészének törvényeiért illetve egymás jogrendjének betartásáért vállalt egyetértése, és kötelezettségvállalása. Ebben a szövetségben egyik nemzet kiválása vagy elkülönülése az unióból, az ország egészének egységét fenyegette volna. A székely küldöttek országgyűlési szereplése, a rendi képviselőlet mibenléte szintén kevésbé hangsúlyozott eleme volt a korabeli székelység történetének, holott ennek során ismerhető meg a rend egészének az országon belül betöltött szerepe.

A második fejezetben a szerző a hagyományos *széki önkormányzati rendet* mutatja be, valamint egy főszék-fiúszék viszony sajátosságainak bemutatásával új megközelítési szempontok alapján jellemzi e viszonyt. A székek középkorban kialakult rendszere és önkormányzatiságuk jellege változhatott és olykor változott is a fejedelmi korban, hiszen a fejedelmek – élve uralkodói jogaikkal – adományokban, kiváltságokban részesíthettek székeket, vagy módosították a korábbi helyzetet. A vizsgálat alapján kiderült, hogy a fiúszék fogalom önkormányzati értelemben csak a bíraskodási gyakorlat sajátosságaival írható körül. A katonai igazgatás hierarchiájában ugyanis olykor a bíraskodásról eltérő alá-fölérendeltségi viszony érvényesült a főszékek-fiúszékek között.

Ugyancsak e fejezetben került sor a *királybírák szerepének* alapos, szintén új szempontokat megfogalmazó elemzésére. A székely székek királybíráinak szerepköre és annak változásai a fejedelemség korában vitathatatlanul összefüggenek a királyi/fejedelmi – azaz az állami, központi – hatalom és a székelység közötti folytonosan változó viszony alakulásával. A szerző elemzi a kialakulóban lévő új erdélyi állam keretei között, az 1555. évben született, a székelyek közötti törvénykezési szokásokat és rendet leíró dokumentumot. Bemutatja, hogy mi volt a királybírók fő funkciója, és hogyan változott a 16. század végére-17. század elejére. A szerző megállapította, hogy a székely székek királybírái, akiket a királyi/fejedelmi hatalom tisztartóinak is neveztek a korban, az 1562. évi felkelés leverése után egyértelműen a székek legrangosabb tisztségviselőivé váltak, akiknek szerepköre leginkább a vármegyei ispáni, sőt még inkább a kifejlett formájában működő alispáni hivatalhoz állt közel. A királybírák a széki bíraskodásban és a közrend, közigazgatás ellenőrzése terén a király/fejedelem nevében olyan hatalommal bírtak, amelyet a székelyek korábban maguk fölött nem ismertek. Ez a rang rendkívül sok hatalmaskodásra, visszaélésre, a székelyföldi szokásokkal ellentétes intézkedésekre adott lehetőséget viselőinek, akik saját helyetteseik, alkirálybíráik és más megbízottaik révén is gyakorolták hatalmukat.

Itt került sor a *székelység országgyűlési részvételének* rövid bemutatására. A székelyek is követték útján vett részt az erdélyi országgyűlésben, ahogyan a szászok vagy más meghívott törvényhatóságok. A székelység követői általában a főtisztek, a kapitányok, főkirálybírók

² Kálnoky Nathalie: Les Constitutions et Privilèges de la Noble Nation Sicule. Acculturation et maintien d'un Système coutumier dans la Transylvanie médiévale. Budapest-Paris-Szeged, 2004.; magyarul: A nemes székely nemzet konstitúciói és privilégiumai. Csíkszereda, 2007.

voltak. A 16. században a székelyek nem vették jó néven, hogyha a fejedelem által az országgyűlésbe meghívott regalisták között székely nemesek is szerepeltek, ez a következő évszázadban vált szokássá. Az egyes székek a követeik számára utasításokat készítettek, ezekből néhány példát tartalmaz a fejezet.

A tanulmány harmadik fejezetében a szerző a *különleges kiváltságokkal rendelkező székely településeket* mutatja be. A székely mezővárosoknak 14-15. századi kialakulásuk után komolyabb súlyuk a fejedelmi korban lett.³ A székelyföldi mezővárosok, falvak sajátos helyzete abból is fakadt, hogy lakóik eredetileg nem jobbágy-státusúak, hanem szabad székely katonaelemek, akiknek jogállásában majd számos változás következik be a 16-17. században. A Bethlen-kori privilégium- vagy adománylevelekben túlnyomóan *oppidum Siculicale* elnevezéssel illetik ezeket a városokat, bár a kifejezés használata nem mindig következetes. A középkorban az uralkodóktól privilégiumot nyert székelyföldi településeket (szabad) királyi mezővárosoknak nevezhetjük,⁴ ezek a fejedelmi korban is megtartották kiemelt helyzetüket, többségük fejedelmi tulajdonba kerülve átörökítette kiváltságait.

A privilégiumok közül eddig nem kerültek az érdeklődés homlokterébe azok a különleges, a legtöbb esetben a hadra kelés alóli felmentést nyújtó kiváltságok, amelyeket a szerző első ízben elemzett. Ilyen kiváltságokat általában valamilyen különleges szolgálat vagy szolgáltatás fejében kaptak székely falvak, mezővárosok. Bár a felsorolt privilégiumok szempontjából sem elhanyagolható tény, hogy a székelység társadalomszerkezete a 16–17. században átalakult, hogy a jobbágyosodás folyamata hol gyengült, hol új erőre kapott – éppen a katonaillesztési kötelezettség alóli menekvés céljából –, de alapvető hadakozási kötelezettségük a korszakban mégis mindvégig megmaradt.

A fejezet végén a *székely falutörvények* bemutatására kerül sor. A falvak belső életének önszerveződését, a falusi társadalom önkormányzatát mutatják be a székelyföldi falutörvények, amelyekből jó néhány ismert.⁵ A székely családok levéltárai azonban e téren is szolgálhatnak újabb adalékokkal, mint például az Iszlay család levéltárában fellelt, a maroszéki Iszló falu 1625-ből fennmaradt, főként a falu színén való ítélkezést és a határhasználatot szabályozó falutörvénye.⁶

III. A program keretében úgyszintén elkészült annak az okmánytárnak első változata, amelynek munkacíme: ***Okmánytár a kora újkori székely önkormányzatok történetéhez.*** (Terjedelme: ~ 400 000 n, tartalomjegyzék ld. alább.)

A forrásfeltáró munka célkitűzése az volt, hogy (a jelentés végén lévő listában feltüntetett) levéltári iratanyag átnézése során kiválogassuk azokat a dokumentumokat, amelyek új forrásként használhatók a Székelyföld egészének rendi helyzete, és a helyi önkormányzatok történetének kutatása terén. Annak ugyanis, hogy a kutatás e téren jóformán megrekedt az utóbbi időben, fő oka a forrásfeltárás hiányában keresendő. A célkitűzés alapján meglehetősen nagy, sok ezerre tehető fotóanyag átnézése során kerültek be az okmánytárba a kiválasztott iratok. A válogatásnál fontos szempont volt az is, hogy minden dokumentum szolgáljon a kormányzattörténeti jellegű kutatásokhoz felhasználható új információval szolgáljon, még az egyes személyeknek adott címeres levelek is. A fejedelemség kori Székelyföld falvainak és városainak számára kiadott privilégiumlevelek és hozzájuk

³ A szakirodalomból ld: Kovács András: Gyulaféhevár város jegyzőkönyvei. Kolozsvár, 1998.; Wolf Rudolf: Torda város jegyzőkönyve 1603-1678. Kolozsvár, 1993.; Pál Judit: Várostörténeti kutatások Erdélyben a második világháború után. In: Erdélyi várostörténeti tanulmányok. Sorozatszerk.: Bárdi Nándor. Társszerk.: Pál Judit és Fleisz János. Csíkszereda, 2001. 9-19.; Balás Gábor: Az erdélyi városok keletkezése, szervezetük fejlődése a 19. századig. Jogtudományi Közöny XXXV. új évf. (1980) 10. 662-673.; Pál-Antal Sándor: A Székelyföld és városai.

kapcsolódó egyes „történetek”, amelyek például egy-egy megújítás során felszínre kerülhetnek, rengeteg információval szolgálnak az egyes települések adózására, szolgáltatásaira, katonáskodási és törvénykezési rendjére, emellett az adott település gazdasági tevékenységére, helyi vásártartási szokásokra vonatkozóan is. Szintén új következtetésekre ad majd lehetőséget az egyes székely (fő)tisztségviselők kinevezési okmányainak, vagy a hozzájuk írott parancsleveleknek elemzése, amelyek közül jó néhány megtalálható az okmánytárban. A

Történelmi tanulmányok és közlemények. Marosvásárhely, 2003.; Benkő Elek–Demeter István–Székely Attila: Székelyföldi mezővárosok a középkorban. Kolozsvár, 1997. (Erdélyi Tudományos Füzetek 223); Balogh Judit: Székely város a XVI-XVII. században. In: Város és társadalom. Studia Miskolciensia I. Miskolc, 1993. 27-33.; Jeney-Tóth Annamária: Adalékok a céhek és iparosok szerepéhez a XVII. századi Kolozsváron. In: Kolozsvár 1000 éve. A 2000. október 13-14-én rendezett konferencia előadásai. Szerk.: Dáné Tibor Kálmán-Egyed Ákos-Sipos Gábor-Wolf Rudolf. Kolozsvár, 2001. 98-109.; Uő: Kolozsvári céhek Bethlen Gábor korában. Történelmi Tanulmányok V. 1997. 5-20.

⁴ Benkő Elek-Demeter István-Székely Attila: A középkori mezőváros a Székelyföldön. Kolozsvár, 1997. ⁵ Imreh István: A törvényhozó székely falu. Bukarest, 1983.

⁶ Ld. az Okmánytárban.

későbbiekben, a kutatásra alapozva tervezett székelyföldi archontológia összeállításához közöljük a nem tervezett, de a munka folyamán nélkülözhetetlennek talált Lázár-féle tisztségviselő-jegyzéket. Ennek a jegyzéknek publikálásával is régóta adós a történelmi kutatás. A feltárás egyelőre nem teljes, hiszen egyrészt csak a Bethlen-kor végéig terjedő időszakot öleli föl jelen formájában, valamint néhány irattípus még hiányzik belőle, így az okmánytár végleges összeállítása további forrásfeltáró- és rendszerező munkát igényel.

Az okmánytár tartalomjegyzéke:

- Kivonat a székelység egészére vonatkozó 16-17. századi törvényekből és szokásjogból (18. sz. eleje)
- Miklósvárszék privilégiuma – Segesvár, 1624. szeptember 26.
- A maroszéki Iszló falu falutörvénye – 1625 Karácsony tájban
- Székelyudvarhely mezőváros privilégiuma – Udvarhely vára, 1623. január 1.
- Székelyudvarhely város privilégiuma 17. századi magyar nyelvű fordításban – Gyulafehérvár, 1634. augusztus 1.
- Sepsiszentgyörgy mezőváros privilégiuma – Besztercebánya, 1620. augusztus 29.
- Bereck mezőváros kiváltságlevelének megerősítései – Gyulafehérvár, 1615. január 22.
- Rákóczi Zsigmond felmenti Zágon falu lakosait a hadba szállás alól – Fogaras, 1607. április 7.
- Kápolnás- és Szentegyházasoláhfalu privilégiuma és megerősítései – 1631. június 25.
- Rákóczi Zsigmond felmenti (Csík)Dánfalva falu lakosait a hadba szállás kötelezettsége alól – Kolozsvár, 1607. november 17.
- Alsó-és Felsőtorja falvak privilégiuma és megerősítése – Gyulafehérvár, 1591. január 24.
- Alsó- és Felsőtorja falvak privilégiumának kiegészítése és megerősítése – Szeben, 1614. január 20.
- Lécfalva erdőhasználatra vonatkozó privilégiuma – Fogaras, 1628. február 15.
- Izabella királyné nemesség- és címeradománya somosdi Székely Balázsnak, Gyulafehérvár, 1547. május 14.

- Rákóczi Zsigmond címeradománya nemes dersi Petky Jánosnak, akit egyúttal az ország mágnásainak sorába emel – Gyulafehérvár, 1607. május 10.
- Báthory Zsigmond adománylevele (maroszeredai) Szereday András kancelláriai deák számára – Kolozsvár, 1601. április 23.
- Báthory Gábor nemességadománya a fejedelmi testőrség (praetoriánusok) székely gyalogosainak – Szeben, 1610. június 14.
- Bethlen Gábor címer- és nemességadománya marosvásárhelyi Bodó másként Köteles István részére – Gyulafehérvár, 1615. január 3.
- Bethlen Gábor nemesség- és címeradománya angyalosi Angyalosi Mihály részére – Kolozsvár, 1615. szeptember 30.
- Bethlen Gábor megerősíti dálnoki Székely László számára családjának korábbi nemesség- és címeradományát – Gyulafehérvár, 1616. június 30.
- Rákóczi Zsigmond a székely lófők közé emeli magyarkendi Palatka Mátyást – Fogaras, 1607. április 12.
- Báthory Gábor a székely lófők közé emeli komollói Gazda Bertalant – Brassó, 1610. január 21.
- Közrendű székelyek végrendeletei a 17. század elejéről: Tamási Mihályné végrendelete – Illyefalva, 1607. május 19.; Kis Mihály végrendelete – Sepsiszentgyörgy, s.d.; 3. Uzoni Dancs Miklós végrendelete – Uzon, 1629. február 6.
- Háromszék egyházi szolgálóinak és iskolamestereinek kiváltságlevele – Medgyes, 1614. augusztus 10.
- Bethlen Gábor vargyasi Daniel Pétert kinevezi a vargyasi districtus királybírájává – Gyulafehérvár, 1627. július 6.
- A császári biztosok Kornis Zsigmondot a székelyek főkapitányává nevezik ki – Kolozsvár, 1604. augusztus 6.
- Rudolf császár Kornis Zsigmondot a székelyek főkapitányává nevezi ki – Prága, 1604. szeptember 20.
- Báthory Gábor Kornis Boldizsárt a székelyek főkapitányává nevezi ki – 1608. április 11.
- Báthory Gábor Kornis Boldizsárt székely generálisi tisztségében meghagyja – Gyulafehérvár, 1609. május 19.
- Báthory Gábor Kálnoky Jánost háromszéki királybíróvá nevezi ki – Gyulafehérvár, 1608. május 24.
- Bethlen Gábor adománya szárhegyi Lázár István csík-, gyergyó és kászonszéki királybíróknak
- Bethlen Gábor Mikó Ferencet Csík-, Gyergyó- és Kászonszék kapitányává nevezi ki – 1613. november 8.
- János Zsigmond Csáky Mihály kancellárnak adományozza a maroszéki Somosd falut – Gyulafehérvár, 1569.
- János Zsigmond engedélye egy birtokügyletnek, Bekes Gáspár számára – Gyulafehérvár, 1570.
- A császári biztosok Kornis Boldizsárt, Udvarhelyszék kapitányát katonai segítségnyújtásra szólítják fel – Kolozsvár, 1604. július 26.
- A császári biztosok Moldva elleni katonai segítségnyújtásra szólítják fel Kornis Zsigmondot – Kolozsvár, 1604. augusztus 2.

- A császári biztosok a székelység egészét katonai segítségnyújtásra szólítják fel – Kolozsvár, 1604. augusztus 31.
- A császári biztosok levele Udvarhelyszék székelységéhez – 1604. december 26.
- Petki János jelentése a székelyek pénzbeni szolgáltatásairól – 1605
- Rákóczi Zsigmond parancslevele Petki János székely főkapitánynak – Gyulafehérvár, 1605. október 7.
- Rákóczi Zsigmond instruktója Petki János székely főkapitánynak – Gyulafehérvár, 1606. május 7.
- Bocskai István fejedelem parancslevele a székelységhez – Kassa, 1606. november 11.
- Dengeleghy Miklós és Angyalos János fejedelmi biztosok levele Petki János székely főkapitányhoz – Székelyudvarhely, 1606. december 14.
- Rákóczi Zsigmond parancslevele a székelységhez – Kolozsvár, 1607. január 26.
- Kornis Boldizsár székely generális levele Udvarhelyszék kapitányának, Némethi Gergelynek és királybírájának, Balássi Ferencnek – Segesvár, 1610. január 6.
- Báthory Gábor parancslevele Udvarhelyszék székelységéhez – Gyulafehérvár, 1610. május 1.
- Báthory Gábor hadra kelésre szólító parancslevele a székelyeknek – 1610. november 3.
- Orbaiszéki fogott bírák intézkedései jobbágykötés tárgyában: 1. Váraljai Nagy György jobbágyul köti magát Béli Kelemennek – Uzon, 1614. október 14.; 2. Aldobolyi Bana András jobbágyul köti magát Béli Kelemennek – Uzon, 1615. november 14.; 3. Tusnádi Bartha László jobbágyul köti magát Béli Kelemennek – Uzon, 1616. január 20.; 4. Raduly Radoj jobbágyul köti magát Béli Kelemennek – Uzon, 1619. április 16.
- Sepsiszéki fogott bírák intézkedése birtokügyben – Zálán, 1625. március 19.
- Mikes Boldizsár orbai széki alkirálybíró jelentése egy birtokügyben történt intézkedéséről – Zágony, 1629. március 17.
- Lázár Miklós: Székely főtisztek 1562-től fogva 1711-ig (kézirat) Kolozsvári Egyetemi Könyvtár Ms 561. (Részletek)

IV. A program során, elsősorban a 2011. évi sepsiszentgyörgyi konferencia szakmai eredményeinek köszönhetően, Oborni Teréz és egy külső kolléga, Tüdös S. Kinga munkája nyomán elkészült egy tudományos ismeretterjesztő mű tervezete, amelynek munkacíme: **Az erdélyi fejedelmek székelyeknek adott címeres levelei**. Az összegyűjtött, és fotómásolatban már megszerzett címeres levelek közlése színes album-jellegű kiadványban remélhető, amelyben az okleveleket tartalmi kivonatai mellett a címerek leírása szerepel majd latin és magyar nyelven. (Az egyes címeres levelek leírását és tartalmi kivonatát tartalmazó jegyzék csatoltan, külön fileban.)

V. A kutatott levéltárak, és levéltári irategységek:

Székelység története vonatkozásában felhasznált levéltári források jegyzéke:

A címeres levelek kutatásához felhasznált iratok:

DI. 74324	1507 udvarhelyi Nagy László és Tamás, Madarasi Zsigmond
F3 Cent. H 84.	Kozma de Sepsiszentgyörgy

F3 Cent. LL 38.	Kastály de Gyergyóújfalu
F3 Cent. XX 14.	Uzoni
F3 Cent. XX 58.	Petki (1631) és Sófalvi
F3 Cent. XX 61.	Sebestyén de Köpecz
F4 Cista Colos Fasc.V. 47.	Endes de Csíkszentsimon
F4 Cista Gömör Fasc. Gyergyó 8.	Pálgörgy de Gyergyóújfalu
F4 Cista Gömör Fasc. Gyergyó 9.	Nagy de Szárhegy
F4 Cista Kraszna Fasc. III. 31.	Mátyás de Kézdialmás
F5 Cista 2. Fasc.V. nr. 49.	felfalui Zikzay literatus János 1589?
F7 nr. 22.	Több székely család nemesítése
F7 nr. 29.	Mikó
F7 nr. 30	Bardócz de Nagybaczon
F7 nr. 31.	1608 több székely család nemesítése
F7 nr. 37.	Csíkszeredai Szebeni János 1699
F7 nr. 60.	köpeczi Nagy György, 1607 (Máshol: nagybaczoni Bardócz András??)
F7 nr. 64.	marosvásárhelyi Bodó alias Köteles István 1615
F7 nr. 66.	szárhegyi Füle Mihály 1680
F7 nr. 73. és Erd. Tábla Eln. 310. cs	Benedek de Nagybaczon 1668
F9 Misc. Cista I. Fasc.II.47.	Bod de Felsőcernáton
F9 Misc. Cista II. Fasc. VII. 42. és F 7 nr. 65.	Elekes de Gyergyóújfalu
F 21 B 42.	Illyei de Kisbún
F 21 B 54.	osdolai Bögös István, 1631
F 21 C 8.	Csiszér de Gidófalva
F 21 D 1 és F 46 Gubernium 1803: 1780	Deák de Zabola,
F 21 G 6.	gidófalvi Gidófalvi alias Kövér István 1702
F 21 H 4.	Hodor de Kézdiszentlélek 1667
F 21 K 46.	Kocsis de Markosfalva
F 21 M 15.	kolozsvári Ménasághy 1670
F 21 M 31	Aszalós, András stb több család
F 21 O 1.	Orbai de Szentlélek
F 21 P 18.	dersi Petki János, 1607
F 21 P 26.	lemhényi Popa János
F 21 S 17.	Szász alias Nyárády Mihály ?
F 21 S 33.	Szabó de Csíkszentgyörgy 1668
F 21 S 47.	Székely de Dálnok
F 21 S 61.	Orbán de Udvarhely alias Szócs
F 21 T 10.	törpényi Törpényi alias Lénárd János, 1631
F 21 T 18.	altorjai Tasaly Tamás 1703

F 21 V 26.	Vajda de Léczfalva
F 21 Z 5.	[sepsi]zoltáni Zoltán Pál 1697
F 141 Cista Dipl. 3016/1846	karatnai Könczey Ferenc
F 141 Cista Dipl. 6298/1846	bikfalvi Harkó András 1635
F 141 Cista Dipl. 5069/1799	zágoni Guruzda Imre és György 1668
P 5 Antos cs. lev. 2. tétel	rétyi Antos Máté 1628
P 635 Szilágyi cs. lev. 14.t.	kisgörgényi Incze Márton, 1636
P 655 Teleki cs. lev.	maroskoppándi Székely István, 1609
P 655 Teleki cs. lev. Nr. II.8.	Kötelessi Pál 1637
P 773 Lad. RRR. 83/61	kövendi Székely alias Beke Márton 1609
P 773 Lad. RRR.83/47	Peselneki László István, 1602
P 1881 Teleki Andor gyűjt.	Udvarhelyi István, 1639
P 1881 Teleki Andor gyűjt.	Farnadi Lőrinc, 1634
P 2282 Nyárády gyűjt.	nagybölöni Nagy Tamás, 1606
R 64	kisbaczoni Benkő Mihály 1679
R 64	csíkszentiványi Kiss János és György 1677
R 64	magyarbogáti Bogáti János 1698
R 64	dersi Pál Ferenc 1672
R 64	csíkszentgyörgyi Füstös Mihály 1671
R 64	nagybölöni Damokos György 1666
R 64	Adorján Pál, 1587
R 64	somosdi Székely Balázs, 1547
R 64	Körösfőy Márton 1639
R 64	Hídvéghy István 1639
R 64	kissolymosi Mátéfi Balázs 1648
R 64	alsócernátoni Cseh István 1632
R 64	Angyalosi Mihály 1615
R 64	makkfalvi Barabás János 1684
F 46 Gubernium 1806:6206	Ferencz de Csíkdánfalva nincs meg
F 46 Gubernium 1803:1780	Barta de Altorja, Lukács de Kovászna, Kádár de Fiátfalva nincs meg
F 46 Gubernium 1803:5350 és	Kovács de Dálnok nincs meg

A kutatás további részéhez felhasznált irategyüttesek:

MNL OL Erdélyi Országos Kormányhatósági Levéltárak:

Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára: F 1 Libri Regii, F2 Protocolla, F3 Centuriae, F4 Cista Comitatum, F5 Cista Diversorum Comitatum, F8 Metales, F9 Miscellanea, F 12 Lymbus

Kolozsmonostori Konvent Országos Levéltára

F15 Protocolla, Libri regii et Styliaria, F17 Cista Comitatum, F18 Neoregestra, F20 Metales, F24 Genealogiae F 25 Miscellanea,

Családi levéltárak – P szekció: Antos (háromszéki) család, Balassa, Bánffy, rendesi Bárány, betleni Bethlen, küllői Bethlen, Csáky, homoródszentpáli Kornis (a Rhédey-levéltáron belül), Lónyai, Rhédey, csíkszentmihályi Sándor, iszlói Iszlay, ákosfalvi Szilágyi, Teleki család marosvásárhelyi levéltára. Ezenfelül szintén a P szekcióban: Szádeczky Kardoss Lajos irathagyatéka.

A Román Országos Levéltár Kolozs megyei Igazgatósága, Kolozsvár
Udvarhelyszék levéltára, Székely Láda Fond m 16.
Udvarhelyszék Protokollumok. 1610–1633. IV/3.
Székely Láda, 56. sz. VIII. 1. Az 1614-es conscriptio.
Székely Láda, 50. sz. , 51. sz. Az 1627-es conscriptio.

A Román Országos Levéltár Maros megyei Igazgatósága, Marosvásárhely.
Marosvásárhely város levéltára. Politikai akták. 168/B
A nagyercsei Toldalagi család levéltára;
Petrityevity család levéltára;

A Román Országos Levéltár Kovászna megyei Igazgatósága, Sepsiszentgyörgy
Háromszéki közigazgatási iratok: Kászón-, Miklósvár-, Kézdi- Sepsiszéki iratok 16-17. század;
Családi levéltárak: torjai Apor család, martonosi Bogdán, alsócsernátorni Cseh és Domokos családok, Incze, Gidófalvi, Kálnoki, karatnai Könczei, Szentiványi, árkosi Szentkereszti, Vajna, Zathureczky családok levéltárai.

Oborni T. előadásai a 2013. évben:

Budapest, MTA BTK TTI 2013. ápr. 30. Hereditas Siculorum. A régi Székelyföld kutatásának újabb eredményei c. konf. : A székelység közjogi helyzetének változásai a 16. században.

Kolozsvár, 2013. okt. 24-25. Bethlen Gábor és Európa c. konferencia: A fejedelemség államának és alkotmányának újjászervezése és sajátosságai.

Székelyudvarhely, 2013. nov. 8-9. Magyar Tudomány Napja, Gazdaság és népesség a Székelyföldön c. konferencia, „A hadviselés alól felmentett székely települések a 16-17. században”

Budapest, MTA Székház, 2013. nov. 25. „Én felőlem jól emlékezni meg ne szűnjetek” Emlékülés Bethlen Gábor fejedelemmé választásának 400. évfordulója alkalmából: Az 1614. évi „országalkotó” rendi gyűlés.

Ide vonatkozó: publikációk:

1.A székelyek jogi helyzetének változásai a 16. század közepén: vázlatos áttekintés

In: Tüdös S Kinga (szerk.) Kastélyok, udvarházak és lakóik a régi Székelyföldön. In memoriam Demény Lajos (1926-2010)..

Sepsiszentgyörgy: Székely Nemzeti Múzeum, 2013. pp. 73-85.

(OTKA témaszám jelölve)

2. Apafi Mihály nemesség- és címeradományozó levele kézdiszentléleki Hodor Máté részére.

In: „Szolgáltam én fejedelmet” Hodor Máté címeres levele.

Sepsiszentgyörgy[Kézdiszentlélek]: Tinta Könyvkiadó, pp. 29-39.

(OTKA témaszám nincs jelölve)

3. Erdély kiváltságos rendjei és népei a fejedelemség korában. In:

Ólmosi Zoltán (szerk.) Bethlen Gábor és kora. Budapest: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára; L'Harmattan, 2013. pp. 10-22. (Témaszám nincs jelölve)

4. Sajtó alatt:

Oborni Teréz – Nagy Béla: A hadviselés alól felmentett székely települések a 17.

században.(OTKA témaszám jelölve)

Vargáné Balogh Judit

Publikáció

- Balogh Judit: A székely elit változásai a 17. században. In: „... ÉLTÜNK MI SOKÁIG ‘KÉT HAZÁBAN’ ...” TANULMÁNYOK A 90 ÉVES KISS ANDRÁS TISZTELETÉRE. Debrecen, 2012.

Tanulmányok

- Balogh Judit: Politikaformáló székely főemberek II. Rákóczy György Erdélyében. Századok, 2012/5.

- Balogh Judit: Az udvarhelyszéki periratok jog- és társadalomtörténeti tanulságai. In: Konferenciák, műhelybeszélgetések sorozat V. Eszterházy Károly Főiskola Történelemtudományi Doktori Iskolájának kiadványa. 2012.

- Balogh Judit: Fejedelemasszonyok és vallásszabadság Erdélyben. Megjelenés alatt a Veszprémi Érseki Levéltár tanulmánykötetében. Szerk.: Udvarhelyi Erzsébet.

Előadások:

- „Bethlen Gábor képmása” konferencia. Miskolc, 2012 május 2-3. Balogh Judit: A székelység ellentmondásos Bethlen-képe és annak háttere.

- Piacok a társadalomban és a történelemben, a Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület, a Debreceni Egyetem és a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár konferenciája. Debrecen, 2012. augusztus 23-25. Balogh Judit: Piac tér és Piac utca: Székelyudvarhely térhasználatának és társadalmi szerkezetének átalakulása a kora újkorban a piac hatásaival összefüggésben.

- A gazdasági hatalomból az erdélyi elitbe: Apor István karrierje. „Úr és szolga a történettudomány egységében” Tudományos konferencia Vári András (1953–2011) emlékére. Miskolc, 2012.09.21.
- Konfesszionizáció Erdélyben. Ismeretterjesztő előadás Nagyvisnyón. 2012.10.30.
- Ama kegyelemnek mennyei harmatja címmel tudományos előadás az erdélyi puritanizmusról a Sárospataki Teológiai Akadémián. 2013.02.08.
- Sárospatak úrnői: Lorántffy Zsuzsanna és Báthory Zsófia. Tudományos előadás a Veszpréni Érseki Levéltár előadássorozata keretén belül. 2013.05.22.
- Két erős feleség: a szigorú kálvinista Bornemissza Anna és a várvédő katolikus Zrínyi Ilona portréja. 2013.06.05.
- A felekezeti hovatartozás mint karrierstratégia a 17. század végi székely elitben. Előadás a REKATOLIZÁCIÓ, ELLENREFORMÁCIÓ ÉS KATOLIKUS MEGÚJULÁS MAGYARORSZÁGON nemzetközi tudományos Konferencián. Eperjes. 2013.06.20-21.
- A székely nemesség - Székelyföldi társadalmi változások a kora újkorban. MTA BTK Történettudományi Intézet Koraujkori csoportja műhelykonferenciáján. Hereditas Siculorum. A régi Székelyföld kutatásának eredményei. 2013.04.30.
- Az Erdélyi Fejedelemség vallási sokszínűsége. Tudományos előadás a Kárpát-Medencei Történelemtanár Táborban. Gyöngyös, 2013.06.22-27.
- 2013.09.12-13: Eperjesi Egyetem: „Műveltség és társadalmi szerepek: a 17-20. századi arisztokrácia műveltsége, művészetet és az oktatás fejlesztését, a birtokok építését, modernizációját támogató tevékenysége” című konferencián: Apor István a katolikus mecénás arisztokrata prototípusa a 17. század végi Erdélyben.
- 2013.09.17: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára: Bethlen Gábor és kora konferencia: A székelység a 17. század első felében.
- 2013.10.12-13: Rubicon mesterkurzus: Székelység: A székelység eredete, letelepedése, kiváltságai.
- 2013.10.16: Miskolci Akadémiai Bizottság Székháza: A székely történelem vitatott kérdései. Előadás.
- 2013.10.17: A Rákócziak Erdély történetében konferencia: A székely elit I. Rákóczi György korában.
- 2013.10.24-26: Kolozsvár: Bethlen Gábor és Európa konferencia: A székely városok és Bethlen Gábor: Székelyudvarhely
- 2013.11.08-09: Székelyudvarhely: Gazdaság és népesség a Székelyföldön konferencia: A Bethlen Gábor idején felemelkedő székely elit szerepe a 17. század folyamán.
- 2013.11.15: Eszterházi Károly Főiskola Történelemtudományi Intézet: Bethlen Gábor konferencia: Bethlen Gábor székelypolitikája.
- 2013.11.25-26: MTA II. és IX. osztályainak emlékülése: „Én felőlem jól emlékezni meg ne szűnjetek...” Bethlen Gábor emlékülés: Bethlen Gábor, a református fejedelem.

- 2013.12.12-13: Debreceni Református Kollégium: Bethlen Gábor Egyházpolitikája konferencia: Bethlen Gábor egyházpolitikája a sokfelekezetű Székelyföldön.